

Noark – en berikelse eller en forbannelse?

I august hadde Norsk Arkivråd et innlegg på digi.no hvor vi problematiserte Noark-standarden og de konsekvensene denne har hatt for arkivdanning i offentlig sektor. Det har kommet flere svar på innlegget, og jeg må innrømme at et par av dem som har kommentert har hatt gode poenger. Dere skal få gleden av å høre dem også i dagens debatt! Det var litt uvant og gledelig at det kom reaksjoner, og jeg håper vi også i fremtiden kan løfte frem utfordringer innen vårt fagfelt i det offentlige rom - kunnskap om vårt fagfelt er sårt tiltrengt og vi har gode saker å bringe til torgs slik også flere av dem som møtte oss i går påpekte! Har du noe du brenner for? Skriv en kronikk!

Tilbake til dagens tema: Jeg håper at de fleste av dere i salen har lest både vårt innlegg og svarene som er kommet, men jeg vil likevel oppsummere i korte trekk:

Norsk Arkivråd ønsker å problematisere og utfordre at offentlig sektor i mange år har vært bundet av en svært rigid standard for verktøyet som benyttes i arkivdanningen, og at standarden setter i praksis strenge krav til løsningene som kan benyttes.

Til tross for at standarden er veldig detaljert har det vært kostbart å etterleve den, blant annet etter hvert som organisasjonenes behov er blitt mer komplekse. Mange har hatt behov for å utvikle skreddersøm som så må integreres med standardvaren. Det koster mye penger.

Vi har hatt få arenaer for å dele det som er utviklet rundt om, og leverandørene har heller ikke - av naturlige årsaker - vært pådrivere for dette.

Standarden er ikke evaluert med tanke på hva den gir av faktiske resultater versus hva den koster samfunnet. En undersøkelse i 2016 viste at bruk av standarden slett ikke garanterte et konsistent resultat når man testet kvaliteten på informasjonen som skal hentes ut. Dette i seg selv kunne man jo tenke seg ville gitt umiddelbare tiltak og utvikling hos eier av standarden, altså Arkivverket, og hos leverandørene, men det har foreløpig ikke skjedd.

Det leverandørmarkedet offentlig sektor har hatt tilgang til har for øvrig vært så begrenset at man trolig like godt kunne hatt en statlig monopolløsning levert av Arkivverket

Leverandørene har hatt stor glede og nytte av manglende utvikling, og det har igjen gitt god avkastning for dem som har satset på dette markedet. Salget av daværende Software Innovation til Tieto gav for eksempel Rieber Mohn-familien en avkastning på 200 millioner i 2015! De hadde da eid aksjene i et års tid, så man kan jo trygt si at det var en lønnsom investering.

Arkivverket har ikke tatt tak i problemstillingene, men i stedet brukt mye ressurser på å få de faktiske uttrekk fra Noark-baser til å stemme med det resultatet man skulle forventet etter å ha brukt en standardløsning. Man har altså investert i smertelindring i stedet for forebygging for å hente litt fra helsesektoren hvor jeg jobber til daglig. Vi behandler i for stor grad symptomer og ikke årsaken til dem.

Jeg er en bruker av Noark-løsninger og har også forsøkt å få andre til å bruke løsningene, jeg har forsøkt å tilpasse Noark-løsninger til brukeres behov med og uten hjelp fra leverandør, jeg har jobbet med å avlevere informasjon fra Noark-løsninger til depot med mer. Mange andre i salen har trolig tilsvarende bakgrunn. Og vi har ikke hatt det enkelt! Det har vært tilfeller hvor det kjennes som om alle jobber mot meg: produktet er håpløst, sluttbrukeren er irritert og lei og jeg som arkivar er midt mellom barken og veden. Lojal overfor lovverket, men jeg har samtidig sympati med sluttbruker som har mye annet å gjøre. I tillegg står vi midt i en strøm av arkivverdige informasjon som skal fanges og bevares.

Bilde 1: viser en form for aktiv dødshjelp

I tråd med vår Game of Thrones-vinkling på innlegget på digi.no i sommer har jeg valgt å illustrere med noen bilder fra serien. Det går til et visst nivå, og akkurat her er det passende: er tiden inne for å yte aktiv dødshjelp til Noark-standarden? Har den overlevd seg selv i en tid hvor digitalisering, robotisering, automatisering og annet overtar for manuelle prosesser, vurderinger og skjønn, manuell inntasting av metadata, kvalitetssikring av data som roboter har fanget og så videre?

Tidligere sa man at teknologisk utvikling var 20 % systemutvikling og 80 % kulturendring. Nå er det visst blitt enda mer forskjøvet: 10 % av jobben løses ved teknologi og 90 % må løses av oss

som sitter her. Vi kan altså ikke skylde på manglende teknologiske muligheter, men vi klarer ikke samarbeide, innovere og etablere gode og fremtidsrettede løsninger. Når det gjelder vår relasjon til leverandørene er det vel en form for tvangsekteskap, og kanskje vil fremtidig arbeid på dette området gjøre at vi finner en form for kjærlighet midt oppe i alt? Det er jo lov å håpe.

Reusch-utvalget som skal jobbe med både arkivloven, forskriften og Noark-standardene har et bredt og krevende mandat. Det skal vi få høre mer om senere. Jeg ønsker og forventer meg at man ser på dette området med helt nye øyne. Hva er godt nok på dette området? Hvordan lager vi løsninger for bevaring av viktig samfunnsinformasjon uten å vikle oss inn i et nett av krav, felt og rigide strukturer når verden rundt oss er opptatt av Google, øyeblikksbilder og fleksibel oppgaveløsning? Hvor skal og kan grensen gå for hva Digifrid og Kommune-Kari kan gjøre og hva som krever en menneskelig touch? Og hvordan støtter systemene begge deler?

Bilde 2: Hva venter der fremme?

Tiden er kommet for å se fremover. Hvordan har Noark bidratt til bedre arkiv i de årene som har gått? Har investeringene vært verdt det? De er jo gjort, men likevel verdt å se på.

Det er viktig å understreke at norske offentlige arkiv nok ikke hadde vært der vi er i dag uten Noark. Den har på mange måter bidratt til god kvalitet på et område som nok ellers ville vært forbedret, forenklet og fornyet til det ugjenkjennelige.

Samtidig har den kostet oss enorme summer. Det er både lisenser, tilleggsmoduler, utviklingsprosjekter i samarbeid med leverandør, utvikling på egenhånd, utvikling sammen med andre leverandører, arbeide med å få gode uttrekk og mye annet aktivitet som i hovedsak har sikret inntekter til noe få. På tross av de store investeringene må vi innse at den store mengden av sluttbrukere ikke er verken imponert eller tilfredsstillt.

Våre offentlige arkiv har store hull og vi klarer ikke å løfte debatten om for eksempel arkivering av e-post til det nivået den fortjener. Man roter seg fort inn i krav til format på metadataene som skal følge med. Etter gårsdagen ser jeg jo muligheten for at dette er et eksempel på en oppgave teknologien kan løse, men før den tar over har vi en stor jobb å gjøre.

Jeg opplever at våre medlemmer hver dag jobber med å øke datafangst, sikre kvalitet på metadata og alt dette andre med færre og færre ressurser som skal møte en

informasjonsmengde som er sterkt økende. Regnestykket går ikke opp. Jeg forventer meg leverandører og et Arkivverk som spiller på lag med oss og sluttbrukeren for å tenke nytt.

Bilde 3: Hvor er det slagene står nå? Og hvor vil de utkjempes i fremtiden?

Mange av oss er på full fart på vei bort fra Noark. Standarden blir utfordret både internt i egen organisasjon og av dem vi samhandler med. Løsningen som utvikles i dag tar utgangspunkt i helt andre behov og kravene som stilles fra departement og andre. Disse er i flere tilfeller ikke i samsvar med kravene som stilles i Noark-standardene.

Samtidig har vi i min organisasjon endelig skjønnet poenget med Noark 5, og vi lager nå løsningen hvor brukeren ikke forholder seg bevisst til metadata, godkjente prosesser og roller, formater som kan bevares og slikt. De får holde på med sine kjerneoppgaver, og så er det vår oppgave å sørge for at arkivet gir et komplett og autentisk bilde av hva som foregår både for oss i dag og for dem som skal bruke informasjonen i fremtiden.

Bilde 4: Får vi en yngre utgave av riksarkivaren på tronen eller er dette bildet av en robot?

Vi må uansett lage og bruke løsninger som er tilpasset både brukerens behov for en effektiv hverdag med enkle verktøy. Samtidig må vi ivareta samfunnets behov for gode løsninger på vegne av fellesskapet. Løsningene må det være mulig å utvikle og forvalte på en god måte, og det må være løsninger som gjør at publikum og andre får tilgang til informasjonen som skapes og alt dette andre vi er opptatt av.

Det er mye! Men jeg mener det er fullt mulig å få til. Vi må prate sammen og vi må også prate med andre enn dem som er her. Innovasjonen skjer ikke i dette rom slik situasjonen er i dag. Vi må åpne døra og titte ut og invitere inn.

Jeg ser mange muligheter, men vi må komme i gang! Takk!

Marianne Høiklev Tengs

Styreleder i Norsk Arkivråd